

Szanowni Państwo,

To już **piąta edycja** Festiwalu Kultury Żydowskiej ZBLIŻENIA. Zazwyczaj, we wstępie do programu, próbuje się zachęcić widza, przyciągnąć do siebie obietnicą interesujących wydarzeń. Już sam fakt, że świętujemy mały jubileusz jest dowodem na to, że nasz festiwal stał się potrzebny wpisując w krajobraz kulturalny Gdańska. Zastanawialiśmy się co wyróżnia nasz festiwal na tle innych, podobnych festiwali. Nie musieliśmy długo szukać. Od pierwszej edycji wiedzieliśmy, że nasz festiwal nie będzie skupiał się tylko i wyłącznie na zapraszaniu wydarzeń artystycznych z Polski i ze świata, ale przede wszystkim będzie integrował trójmiejskie środowisko artystyczne i naukowe. Uważaliśmy i nadal tak uważamy, że sensem naszego działania jest pozostawienie czegoś, co będzie funkcjonowało dalej, po tym jak festiwal już się skończy. W zasadzie mamy tu wszystko, co nam potrzeba. Wspaniałe środowisko muzyków, plastyków, dokumentalistów, tancerzy, aktorów, a w tle kulturę żydowską nierozzerwalnie związaną z tym regionem. Oczywiście staramy się zachować proporcje, więc w programie każdego festiwalu pojawiają się goście spoza Trójmiasta. Dzięki festiwalowi powstały trzy filmy dokumentalne, trzy programy muzyczno-kabaretowe, trzy koncerty muzyczne, wystawa fotografii oraz dwie wystawy plastyczne. Wszystkie te produkcje żyją własnym życiem. Są prezentowane w różnych miejscach. Nie byłoby to możliwe gdyby nie dofinansowanie ze środków Miasta Gdańska oraz takich instytucji jak Taube Philantropies czy JDC. Nie byłoby również tego festiwalu, gdyby nie zaangażowanie wielu osób, które chciałbym tu wymienić: Katarzyna Sikora, Marta Szumiłowska, Anna Molga, Marta Soboń, Michał Samet, Michał Rucki, Jakub Skrzypczak, Iwona Wojdowska, Małgorzata Kielańska, Marta Żołnierowicz, Anna Rozmus. Nie sposób wymienić wszystkich. Tych, którzy czują się pominięci – serdecznie przepraszamy i oznajmiamy, że nie zrobiliśmy tego celowo.

Przy każdej edycji staramy się wyjść nieco poza mury Nowej Synagogi w Gdańsku. Zadomowiliśmy się już na dobre w Bibliotece Manhattan, realizowaliśmy Festiwal w Teatrze Miniatura, Klubie ŻAK, w Hotelu Villa Eva oraz w PLAMA GAK. W tym roku będziemy gościć w Galerii Wnętrz City Meble. Tam, w Strefie Inspiracji, zrealizujemy dużą część naszego programu. Mamy nadzieję, że Państwo odkryjecie urok tego miejsca.

A co w programie? Muzyka, teatr, taniec, warsztaty, wykłady i spotkania. Zachęcam do przejrzania programu tegorocznej edycji, który kryje w sobie wiele ciekawych propozycji. Na część z nich, jak zwykle, obowiązują zapisy.

Będziemy szczęśliwi, jeżeli spędzicie z nami V edycję Festiwalu ZBLIŻENIA.

Marek Brand
Dyrektor artystyczny Festiwalu

MYŚLĘ

- **Bella Swarcman-Czarnota** opowie o Żydówce (**sopockiej kantorce**), Betty Abramson, urodzonej w 1924 roku w Grecji, która przyjechała jako dziecko do Sopotu, dokąd interesy przywiodły jej ojca. Dziewczynka marzyła o tym, by śpiewać i to w synagodze. Nie było to łatwe z uwagi na przepisy religii żydowskiej, nad którymi zatrzymamy się chwilę. Krok po kroku, zaczynając od występów w chórze chłopięcym synagogi sopockiej – Betty Abramson, później Robbins – zmierzała do celu. Osiągnęła go w 1952 roku, w Stanach Zjednoczonych.

- **Dr Agnieszka Żółkiewska** opowie w sposób lekki i przyjemny o specyfice **humoru żydowskiego**. O zmieniającym się przez wieki poczuciu humoru Żydów, od czasów biblijnych po współczesne. Będziecie mogli posłuchać o humorze purimowym na przykładzie "Talmudu Popijbratów", dowcipach erotycznych, humorze mizoginicznym, szmoncesach, czy dowcipy z getta warszawskiego.
- Pojęcie **dybuka** wywodzi się z żydowskiej mistyki, łączy się z głęboką wiarą w wędrówkę dusz; przekonanie, że dybuki istnieją realnie oraz mogą opanować ciało i umysł żyjącej osoby jest mocno zakorzenione w żydowskiej tradycji ludowej. **Mieczysław Abramowicz** omówi wiarę w metempsychozę, a wykład urozmaici prezentacją o wypowiedziach mistyków żydowskich i kilku przykładach z ludowej tradycji żydowskiej. Dybuk od dawna jest niezwykle ważnym toposem kultury żydowskiej – pojawia się w literaturze, sztukach plastycznych, w teatrze i filmie. Najbardziej znanym dziełem literackim jest dramat S. An-skiego pt. *Dybuk. Na pograniczu dwóch światów*, który od swej prapremiery w roku 1920 na stałe wszedł do żelaznego repertuaru teatrów nie tylko żydowskich, stał się również kanwą oper, filmów i spektakli telewizyjnych. Podczas wykładu – połączonego z prezentacją multimedialną m.in. przeźroczy, fragmentów filmów, oper i spektakli telewizyjnych – zostaną omówione życie i twórczość S. An-skiego, dzieje teatralne jego utworu oraz (pokrótce) obecność motywu dybuka w innych rodzajach sztuki (głównie filmu).
- Zapraszamy na „**Opowieść o Szmuelu Jozefie Agnonie**”, jedynym izraelskim laureacie literackiego Nobla (w 1966 r.), którą poprowadzi **Piotr Paziński**. Agnon jest jednym z ojców założycieli literatury izraelskiej, mistrzem Amosa Oza i Cruji Szalew. Urodzony w Buczaczu w 1888 roku, zmarły w Jerozolimie w roku 1970, żył w czasach zwątpienia w religię i tradycję, Zagłady, ale też tworzenia się żydowskiego państwa i świeckiej literatury hebrajskiej. Jego opowiadania i powieści czerpią zarówno z tradycji, jak i z nowoczesności. Widać w nich przemiany literatury żydowskiej: od tradycyjnej przypowieści po imaginacyjne pejzaże, którymi zachwycił się Jorge Luis Borges. („Dwanaście opowiadań” Szmuela Josefa Agnona, w przekładzie i z postawieniem Piotra Pazińskiego).
- „Według pobożnych **Perek Szira** jest potężną segulą, zapewniającą powodzenie. Jeśli człowiek ją przeczyta – osiągnie sukces w Olam ha-Ze (*Świecie Doczesnym*), jeśli zrozumie – dostąpi szczęścia w Olam ha-Ba (*Świecie Przyszłym*). [...] Ale *Perek Szira* to nie tylko zaczarowana *segula*. Lektura tego filozoficznego i również etycznego dzieła uczy nas pracy nad sobą, refleksji i zastanowienia nad naszym miejscem w świecie, a ostatecznie - dialogu z naszym otoczeniem. Tu etyka oznacza etologię, tak ludzką jak i zwierzęcą. [...]” (ze Wstępu).
A jeśli język ptaków jest mową Boga? A jeśli Bóg śpiewa w ptasim języku? A jeśli ptaki, drzewa, mchy, porosty, aksolotle i bolimuszki kleparki, nie są wcale stworzeniami bożymi, lecz, jak chciał Spinoza nieskończonymi atrybutami Nieskończonego? A jeśli wszystko jest Jedno i nie jest ważne jedno pokolenie... Pomysł współwieczności świata i Boga (*mundus coæternus*) został sprowokowany przez shellenizowanego żydowskiego intelektualistę Filona w *Legum allegoriæ*; skoro właściwością odwiecznego Boga jest tworzenie, tworzy On odwiecznie. Pogląd ten podjął żydowski „kacercz wyklęty” Majmonides, a doprowadził do zaskakująco finezyjnej konkluzji inny heretyk – Spinoza; Bóg przejawia się światem, świat jest przejawem Boga – substancji o nieskończonej liczbie atrybutów, świergotów i chrząknięć. Tym samym okazuje się, że istnieje

tylko jedna substancja – i jest nią Bóg, lub/czyli: świat. W każdym razie, Spinoza zanegował Boga, lub jak wolą inni, za jednym zamachem zanegował cały wszechświat.

O tym wszystkim na spotkaniu z **Jakubem Skrzypczakiem** i książką PEREK SZIRA – W ogródku u Pana Boga, w Kuby przekładzie i komentarzu. Kuba opowie też o drugiej książce...

- Jeśli się zastanawiasz jak uprzyjemnić sobie życie zapraszamy na warsztato-wykład **Jakuba Skrzypczaka**, który opowie i pozwoli bliżej zapoznać się przez kubki smakowe z **tajemnicami żydowskich nalewek**. Dowiedzie się jak przygotować koszerne alkohole i jak go koszerne spożywać. Weźcie ze sobą rodzyunki, cytrusy, goździki i miętę.

PATRZĘ

- Wejść do Mea Szearim (Sto Bram), ortodoksyjnej dzielnicy w Jerozolimie, jest łatwo. Jednak nie każdy jest tam mile widziany, a już kobieta z aparatem fotograficznym narażona jest na wiele przykrości. Miejsce, w którym czas się zatrzymał, w którym ma się wrażenie, że oto przyjechało się do żydowskiego szetla położonego gdzieś w Polsce lub Rosji. Wszyscy patrzą na Ciebie jak na niepożądanego gościa. A ty nagle pytasz czy możesz zrobić zdjęcie, albo jeszcze gorzej, czy możesz zrobić zdjęcie dzieciom. Można naprawdę zostać obrzuconym kamieniami, zostać pobitym, narazić się na zniszczenie aparatu. Jednak **Agnieszce Traczewskiej** się udało. Weszła w świat zamknięty, obcy, broniący się przed współczesnością. O tym jak tego dokonała będziemy mogli dowiedzieć się podczas wernisażu jej wystawy i spotkania, które odbędzie się podczas V edycji Festiwalu. Będzie można obejrzeć unikalne zdjęcia-portrety dzieci z ortodoksyjnych rodzin, mieszkających w Mea Szearim. Spotkanie z Agnieszką Traczewską poprowadzi **Magdalena Grzebałkowska**.
- „**Gdańskie Miniaturki**” to kolejna wystawa prac **Jakuba Skrzypczaka**, od lat związanego z Gdańskiem, artystą plastykiem, który zaprosi nas w podróż do małego świata, ale dużego wnętrza, świata swoich impresji związanych z Gdańskiem. Sztuka, jaką uprawia ten artysta, to (jak sam mówi) „Sztuka śmieciowa”. Do tworzenia wykorzystuje bowiem różnego rodzaju rzeczy, które są wyrzucane, zapomniane lub niepotrzebne - „śmieci”. Z papieru, drewna, metalu, starych książek, okładek, maszynek do mięsa i starych tablic z bezpiecznikami powstaje miniaturowy świat książeczek, domków, trójwymiarowych konstrukcji, a wszystko to mieści się na zwykłym stole.

SŁUCHAM

- Ideą projektu **SHOFAR** jest odnalezienie wspólnego mianownika w tradycyjnej muzyce chasydzkiej i współczesnym kreatywnym jazzie. Także kontynuowanie tradycji muzyki żydowskiej, która dla członków zespołu (**Mikołaj Trzaska, Raphael Rogiński, Macio Moretti**) jest wciąż żywa. Repertuar zespołu Shofar składa się z tradycyjnej, religijnej muzyki żydowskiej. Zespół wykonuje najczęściej tzw. „niguny”, magiczne pieśni religijne oraz „frejlaksy”, czyli utwory bardziej taneczne, wywodzące się z liturgii żydowskiej. Podobnie jak komentowanie Tory, tak i tu, poprzez muzykę są odtwarzane różne prądy religijności: obok chasydzkich nigunów znajdziemy muzykę najstarszego obrządku w synagodze, a obok pieśni kantorów z międzywojnia, muzykę obrządku liberalnego.

- **Academia Musica Judaica** to finał warsztatów muzycznych, w którym udział wezmą studenci Akademii Muzycznej w Gdańsku, instrumentalści i wokaliści. Warsztaty będą prowadzone przez wykładowców Akademii Muzycznej w Gdańsku – **Ignacego Jana Wiśniewskiego i Pawła Zagańczyka**. Młodzi muzycy będą uczestniczyli w warsztatach muzyki klezmerskiej, poznając tradycyjne żydowskie melodie i na ich podstawie stworzą koncert zespołu festiwalowego. Obok melodii tradycyjnych podczas finałowego koncertu kończącego warsztaty zostaną wykonane utwory napisane specjalnie dla Academia Musica Judaica przez Pawła Zagańczyka i Ignacego Jana Wiśniewskiego.
- Projekt „**Women voice and beat**” tworzona z Gdańskiem **Kasia Kadłubowska** perkusistka, performerka i marimbafonistka oraz pochodząca z Izraela perkusistka **Ayelet Ori Benita**. Ich muzyczna przyjaźń zaczęła się w trakcie Tamburi Mundi Festival for Deama Drumming we Fryburgu (Niemcy). Kasia i Ayelet zostały zaproszone do udziału w tym międzynarodowym projekcie wraz z kilkunastoma innymi perkusistkami z całego świata. Obie postanowiły kontynuować współpracę, czego efektem jest projekt „**Women voice and beat**” tworzący most pomiędzy tradycyjną muzyką antyczną, żydowską i arabską a muzyką klasyczną i tradycyjnym folklem słowiańskim.
- „**Klezmo Jam**” – klezmerski jam session łączący środowisko trójmiejskich muzyków jazzowych z muzykami folkowymi, a wszystko pod wspólnym mianownikiem muzyki klezmerskiej. Prowadzenie **Ignacy Jan Wiśniewski**.

CZUJĘ

- „Będziemy takimi staruszkami dziwaczkami, co zawsze wszędzie chodzą razem i trzymają się za rękę, żeby nie upaść. Będziemy jak taka tajemna sekta, która ma swój własny język, którego nikt nie może zrozumieć, do której nikt z zewnątrz nie może dołączyć. I wszyscy będą wiedzieć, że ta przyjaźń jest ponad wszystkim, ponad facetami, ponad dziećmi, ponad wnukami i ponad narkotykami...”. „**Najlepsze przyjaciółki**” („Chawerot hachi towot”) Anat Gov, w tłumaczeniu Agnieszki Olek.
Po ogromnym sukcesie spektaklu „Boże Mój”, zrealizowanego w ramach IV edycji Festiwalu ZBLIŻENIA, Marek Brand sięga po kolejny tekst Anat Gov. Tym razem będzie to czytanie dramatu „Najlepsze przyjaciółki” (polska **premiiera** czytana). Wzruszający, ciepły, a zarazem zaprawiony nutką gorzkiego tekstu o kobiecej przyjaźni. Anat Gov skonstruowała tutaj fabułę i akcję wokół spotkania Sophie, Lelli i Tircy jako 40-latek oraz tych samych bohaterek jako młodych kobiet. Wszystkie trzy przeglądają się w swoich młodych i starszych wersjach jak w lustrach, co jest katalizatorem zabawnych sytuacji. *Najlepsze przyjaciółki* wzruszają, śmieją, mówią coś mądrego o nas samych, a zarazem są znakomitym materiałem dla aktorek. Sztuka cieszy się dużym powodzeniem w izraelskich teatrach. Jej prapremiera odbyła się na scenie Cameri w 1999 roku, a w 2013 powstała nowa wersja spektaklu.

UWAGA: Tylko dla widzów powyżej 16 roku życia!!!

- „**Od Juliana do Mariana**” to program muzyczno-kabaretowy oparty na tekstach i piosenkach artystów tworzących w okresie 20-lecia międzywojennego. Zobaczymy i usłyszymy między innymi teksty: Juliana Tuwima, Mariana Hemara, Jerzego Petersbuskiego, Kazimierza Krukowskiego. Jak w poprzednich programach, tak i w najnowszym przypomnimy „szmonces” – zapomnianą już

formę dowcipu żydowskiego. Oprócz tekstów już znanych, pojawią się nowe skecze napisane przez Marka Branda.

PRACUJĘ

- Tym razem **Jakub Skrzypczak i Urszula Drobiszewska** poprowadzą warsztaty połączone z wykładem. W części teoretycznej uczestnicy dowiedzą się, jakie są **mistyczne znaczenia liter alfabetu hebrajskiego**. Uczestnicy zostaną wprowadzeni w świat słów, które funkcjonują jako znak i brama pomiędzy światem realnym a światem duchowym. W części praktycznej uczestnicy będą mogli wykonać swój osobisty „talizman”.
- **Emilia Rolka** rozda patyki i stalówki, aby wraz z uczestnikami poćwiczyć mózg i rękę. **Warsztaty kaligrafii liter hebrajskich** to skupienie, zabawa i poznawanie tajemnic pięknych kształtów.
- Podczas **warsztatów z języka hebrajskiego** będzie można zapoznać się z alfabetem języka hebrajskiego, zapisać własne imię i nazwisko oraz miejsce zamieszkania, a także nauczyć się je przeczytać. **Ewa Soroczyńska** na co dzień prowadzi zajęcia z nauki języka hebrajskiego w Nowej Synagodze.
- Przygotowanie potraw w kuchni żydowskiej zobligowane jest zasadami koszerności. Mamy, więc kuchnię mięsną, kuchnię mleczną i... **kuchnię pesachową**. Ta ostatnia kieruje się dodatkowymi zasadami, wynikającymi z tradycji tego właśnie święta. **Hanna Kossowska** opowie o tej wyjątkowej kuchni i o zasadach, które każdej balebustin spędzają sen z oczu i wprawiają w radosno-nerwowy nastrój, co najmniej miesiąc przed nadejściem święta. Podczas spotkania posmakujemy trochę świątecznych potraw.
- **Kasia Kadłubowska i Ayelet Ori Benita** proponują holistyczny proces kreacji, łączący śpiew z grą na bębnach. Poszukują własnej wypowiedzi w kreowaniu dialogu między melodią bębnów a rytmem głosu. **Warsztaty bębnów obręczowych i śpiewu** są skierowane zarówno do amatorów pragnących zapoznać się ze światem muzycznej ekspresji, jak i profesjonalistów szukających nowych inspiracji. Do warsztatów zachęcamy nie tylko wokalistów i perkusistów!! Jeśli masz sprzęt perkusyjny, to go zabierz!

!!!Na wszystkie warsztaty obowiązują zapisy!!!

Projekt dofinansowany ze środków Miasta Gdańsk, Taube Philantropies i American Jewish Distribution Committee